

PELGRIM NAAR HET LICHT – Frans EYKANS

Bron:

DE AUTOTOERIST
VEERTIENDAAGS ORGAAN VAN DE VLAAMSE AUTOMOBILISTENBOND V.Z.W.
HOOFDREDACTEUR: JOZEF VAN OVERSTRAETEN

Eugeen Yoors nummer
32e jaargang, nr. 8
29 maart 1979
Pagina 458 – 462

Nu bijna vier jaar geleden, op 1 april 1975, beëindigde de mooie mens en grote kunstenaar, **Eugeen Yoors**, in zijn vijfennegentigste levensjaar, zijn levenstocht hier op aarde, om met de pelgrimsstaf in de hand, de St.-Jakobsschelp der bedevaarders op het hart, en het vlammeende zonlicht in de wéérziende ogen, te belanden in het beloofde land...

Figuur 1 - Glasramen van Yoors in de kapel van de Boodschap, H. Hartinstituut, Heverlee (1).

Figuur 2 - Glasramen van Yoors in de kapel van de Boodschap, H. Hartinstituut, Heverlee (2).

Figuur 3 - «De pelgrim», schilderij.

Hij had er heel zijn leven van gedroomd en er naar verlangd.

Hij had het in onsterfelijke vizioenen gezien en uitgebeeld in brandende kleuren.

Hij had er van gezongen in gedichten van licht.

Hij had er de paradijselijke vreugden van uitgegalmd, en het pijnlijk heimwee ernaar gepenseeld in hunkerende mensengestalten, met handen die grijpen naar de gefolterde, maar heilbrengende gekruisigde Kristus.

Pas enkele uren na zijn afsterven stond ik biddend aan zijn sterfbed. Zijn mooi hoofd, doorzichtig als albast, lag rustig op het witte hoofdkussen, in een krans van zilverwitte haren.

De franciscaanse glimlach speelde zoals steeds op zijn diep-doorgroefd gelaat; en achter de gesloten ogen brandde nog stil het licht van een ondergaande zon. De bruinbestikkelde handen lagen met languitgestrekte vingers, op het stilgevalen hart, als wilden zij de laatste trillingen ervan nog opvangen, om ze straks weer uit te penselen, lijk ze dat duizenden malen hadden mogen doen.

De Engel-van-de-Dood zong hier de klagelijke psalm «uit diepten, Heer, heb ik tot U geroepen», die deze mens zo vaak in wenend purper en vertrouwend groen had uitgezongen als de kreet van nood-aan-God, die leeft in 't hart van ieder mens.

Toen hief hij op naar God dit ontzielde lichaam als een feestelijke Paaskaars, die wel was opgebrand, maar niet was uitgebrand.

Want zij verspreidde Licht in de duisternis van de dood: het Paaslicht is een Licht dat ook in mensenharten niet kan sterven.

Ik dacht aan verzen uit het «Ego flos»-gedicht van **Guido Gezelle**:

Ik ben een blomme,
en bloeie voor uw ogen
geweldig zonnelicht ...

Laat morgen, avond, al
dat heenmoet henentreden,
laat uw oneindig Licht
mij zien in 't vaderland

zo Gij mij, schepselken
in 't leven wilt gedogen
zo in uw eeuwig Licht
me Gij laat binnengaan ...

De kleine sterfkamer werd de wijd-zonovergoten hemelse oaze van Assisi, en Sint-Franciscus zong zijn zon-doorgloeide Zonnelied :

Laudato si, Missignoro, cum tucte le tue creature,
Spetialmente messer le frate sol de te,
Altissimo, porta significatione ...
Laudato si, Missignoro,
per sora nostra morte corporale,
da la quale nullo homo vivente po skappare.

Wees geprezen, o mijn Heer, met al uw creaturen,
biezonder met haar broeder Zon,
van u, o Hoogste, is hij zinnetekenen ...
Wees geprezen, o mijn Heer,
om onze zuster, de lichamelijke Dood,
aan wie geen levend mens ontkomen kan...

Hier lag een mens, een kunstenaar, die wel gestorven was, maar leefde! Eugene Yvoors kon, naar Franciscus' woord, aan zuster Dood niet ontkomen; maar hij kon tóch niet doodgaan, mocht niet doodgaan, gelijk de zon die ondergaat telkens weer herrijst in veelkleurig licht.

Wij mochten Yvoors niet zo maar begraven, hoe triomfantelijk ook !

Wij moesten hem laten leven, telkens weer doen herleven, niet het minst door het benaderen en bewonderen van zijn werken.

Vlaanderen mocht zijn scheppende genie, de vizionaire kracht van zijn geest, de adellijke warmte van zijn hart niet begraven samen met zijn dode lichaam. Het moest de

gedachtenis aan zijn leven en zijn werk als een fakkel hoog brandend houden; want een volk dat zijn groten eert, is een groot volk. Tussen de Vlaamse kunstenaars is Eugene Yoors een van de groten ...

Daarom verdient de voorzitter van de V.T.B., die reeds voor zoveel Vlaamse kunstenaars de vlag ontplooidde, de hulde onzer dankbaarheid, omdat hij het graf van Eugene Yoors wou sieren met een memoriaal deze kunstenaar waardig. Het mag echter geen afsluitsteen worden, die begraaft in het verleden, maar een hoeksteen, die de stoere toren van Vlaanderens grootheid helpt te dragen; een magneet, die telkens weer aantrekt en boeit; een bron, die altijd weer opwelt van eeuwige wateren ...

Figuur 4 - Fragment van het glasraam «De Boodschap», in dezelfde kapel te Heverlee.

Figuur 5 - Eugene Yoors in zijn atelier. Foto Filip Tas.

Ik voel mij niet bekwaam en nog minder bevoegd om verantwoord-kritische beschouwingen te maken rond het werk van Eugene Yoors. Dat hebben anderen, met kennis van zaken, gedaan tijdens zijn leven en ook na zijn dood (¹). En hopelijk zal in de toekomst over hem het laatste woord nog niet geschreven zijn.

Ik wou alleen maar even rustig terugdenken aan de edele mens en eminente kunstenaar, die mij zo vaak en zo sterk door zijn werk heeft aangesproken, ontroerd en verrijkt; en die mij de onschatbare weelde gunde, tijdens de laatste 25 jaren van zijn leven zijn vriend te zijn. Het is een van Gods grote genaden in mijn leven.

Mijn eerste ontdekking van Eugene Yoors en zijn werk dateert van uit mijn studententijd. Het onvolprezen studentenweekblad «Lenteweelde», dat op eerder droeve wijze werd weggeveegd, spijt de ruime en waardevolle inbreng voor de vorming der Vlaamse studenten in die periode, publiceerde in het jaar 1931 - dus enkele jaren na de beruchte tentoonstelling in **Antwerpen** - twee Pelgrimnummers, gewijd aan leven en werk van de Pelgrimkunstenaars.

Dat was toen een dynamische groep van Vlaamse, en later ook buitenlandse kunstenaars, die in alle uitingen van de kunst hun kristelijke levensvizioe aan de gemeenschap wilden openbaren en meedelen. Tussen de namen van de stichters stonden die van **Felix Timmermans, Ernest van der Hallen, Anton van de Velde, Flor van Reeth, Renaat Veremans**, Eugene Yoors.

Over deze laatste schreef **Jos Philippen** in «Lenteweelde»: «De meest beroemde figuur uit de Pelgrim-beweging is misschien wel Eugene Yoors. Hij is een stoer artiest, die ongenadig alle overtoligheden wegsnoeit en de gloed der bezieling en der emotie als een heilige toorts door zijn kleuren zwaait ... Een glasraam moet het licht uit de hemel koninklijk laten binnenstromen, het moet dat licht doen leven en juichen en jubelen uit liefde tot het onstoffelijke, mens geworden Licht: Jezus Kristus. Dát heeft Yoors weten te bereiken, en daarom staat zijn kunst zo hoog».

In een artikel over Eugene Yoors in hetzelfde Pelgrimnummer citeert **Pater L. Reypens** Felix Timmermans : «De composities zijn sterk en vast; ze staan er als gebeiteld in zijn personagiën, hoekig en kloek en bewust. En de kleuren staan en verzamelen zich edelsteen-rijk en bloemtuil-harmonisch bijeen, juist gelijk het de ouden konden. Weg alle plooien en verwarrende kletskoordekens. Eén plooï! Eén vlak, stevig met loodcontour afgetekend, wat de kleuren verdiept, inniger en fonkelender maakt. De gebaren zijn sober en ernstig, maar direct en juist, en biezonder door-voeld en beleefd. Er zit ascetiek in de houding, in heel de eenvoud; een Franciscaanse vreugde in het geheel ... Elk raam is een stuk gotiek geloof, dat bloedig brandt ter ere Gods».

Het artikel van Pater Reypens - die er iets kon van weten ! - heeft na 50 jaren nog niets verloren van zijn waarde. Het verwijst o.a. naar de Pelgrimtentoonstelling te Antwerpen in 1927, en de auteur besluit zijn loflied op het daar ontdekte werk van Eugene Yoors aldus: «Nergens heb ik, in kunstschepping vertolkt, het katolieke dogma zo breed, zo diep en zo vurig bezongen gevonden als in het licht-poëem van deze glasraamschetsen. Yoors heeft mij de heerlijkheid van het katoliek mysterie in schoonheid doen beleven.»

¹ o.m. in de V.T.B.-brochure nr. 176.

Kenschetsend is de beschouwing die Eugeen Yoors zélf op het stuk van moderne, kristelijke kunst neerschreef :

«Door moderne kunst versta ik kunst in de geest van onze tijd. Onze tijd is aan een kant chaotisch, anarchistisch, moreel erg ziek en half of totaal krankzinnig; maar aan de andere kant is hij gezond, diep ernstig en mystiek. Die laatste eigenschappen moet de moderne godsdienstige kunst nu ook vertonen. Om die uit te kunnen werken moeten wij vooreerst over een machtige techniek beschikken. Vast moet de tekening staan, zij moet vol gevoel en karakter zijn. Als wij glasramen maken, moeten onze lijnen altijd zoveel mogelijk constructief zijn, en wij zullen die dan ook zoveel mogelijk tot eenvoudige, schematische, syntetische lijnen herleiden. Wij zullen de kleuren al hun intensiteit, hun zuiverheid, hun gloed laten».

Pas enkele jaren later ontdekte ik een «Yoorsraam» in de nieuwe parochiekerk van **St. Gummarus te Mechelen**. Van uit drie eerder kleine vensters in de doopkapel kwam een gloed van veelvervig licht mij toegestroomd bij het binnentreden van het kerkgebouw. Het had mij zó te pakken ...

Zó grijpt Gods genade de mens bij zijn intrede in het leven, en herschept in het H. Doopsel de broze menselijke materie tot een kunstwerk van Gods Liefde in de verheffing tot het Kindschap Gods.

En ik ervaarde scherp hoe God de veelkleurige scherven van ons versnipperd menselijk bestaan, en het logge lood van onze menselijke zwakheid kon maken tot een levensglasraam, dat in de gloed van Zijn Liefdezoon openbaring wordt van Gods eigen Schoonheid in de mens «gemaakt naar Zijn Beeld en Gelijkenis».

De revelatie van Yoors' kunstenaarschap kwam echter voor mij in 1945, toen ik godsdienstleraar werd in het H. Hartinstituut der zusters Annuntiaten te Heverlee.

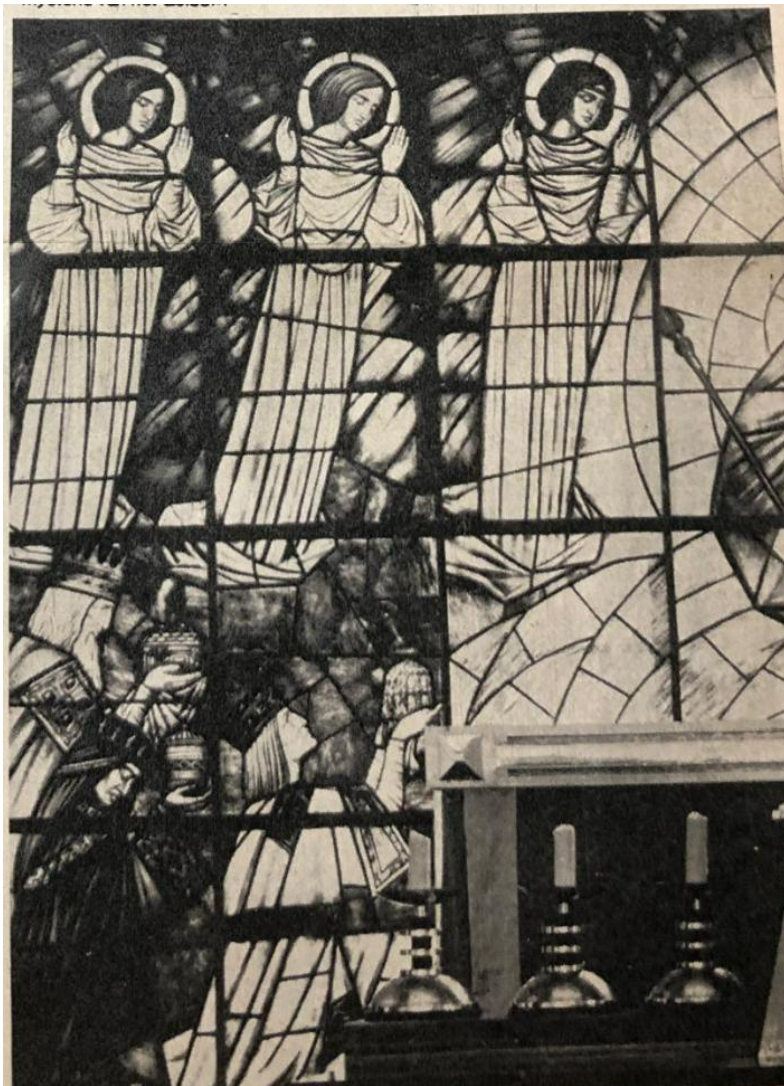
Meteen gingen voor mij de poorten open van een onvoorstelbaar paradijs, de «kapel van Heverlee». Felix Timmermans had reeds uitgeroepen toen hij ze voor het eerst betrad : «Maar dit is de hemel !».

Wie ooit de kapel van Heverlee binnentrad, kan dat in zijn hele leven niet vergeten. Ik zou, bij Gods genade, gedurende elf jaren elke dag, meer dan eens, dit Tabernakel van Gods Aanwezigheid en van Gods Schoonheid mogen betreden ! Ik zou worden opgenomen in de rij van engelen en heiligen, die als begunadigden de menselijke gemeenschap begeleiden naar het altaar toe bij de viering van het «Mysterie van het Geloof».

In een weelde van kleuren wordt daar een nooit-ophoudend Te Deum gezongen, een brandend Adore Te. Hier legde Eugeen Yoors bladzijden na bladzijden open van het heilige Bijbelboek en schiep er beelden die vlammen in alle zonnekleuren. Hier waait de Geest van God op de stralen van het zonnelicht door de indrukwekkende ruimten, en wordt uit Pinkstervuur het volk van God steeds weer in Gods genade herboren. Als de kapel gonst van de vertrouwende gebeden of juicht met de godsdienstige gezangen, of als zij rust lijk een rimpelloze vijver na de liturgische vieringen, altijd is zij het hemelse Jerusalem waarheen de mensheid op pelgrimstocht gaat; vanaf het zondige eerste mensenpaar, met aartsvaders en profeten, met herders en koningen, maar vooral met

de Moedermaagd, die in het glorieuze Boodschappaam zweeft als een kolom van licht in de woestijn; de Begenadigde met handen nodend gekeerd naar mensen-in-nood, en ogen onuitsprekelijk warm badend in de warmte van Gods Liefdegeest. Zij is het door de Aartsengel onfeilbaar aangewezen Teken dat God Emmanuel is, God-met-ons, in de Eucharistie, in de Verlossing, in leven en in sterven.

Wie de glasramen van Eugene Yoors niet heeft gezien en beleefd, mist enkele kostbare stenen uit het mozaïek van Vlaanderens religieus kunstpatrimonium !

Figuur 6 - «De aanbidding», glasraam in het klooster der zusters Annonciaden, te Heverlee.

Figuur 7 - «Sint Franciscus en de vogels», tekening.

Uit een eerste persoonlijke ontmoeting met hem in Heverlee, ten jare 1948, groeiden al die andere ontmoetingen «ten huize van ... Eugene Yoors» 1948. Dat huis, dat mede door de hartelijke gastvrijheid der lieve mevrouw Magda Yoors-Peeters, voor mij aldra een thuis werd, bergt als een schrijn de kostbare juwelen die Eugene Yoors, een na een, jaar na jaar, uit zijn hart als schatten van schoonheid heeft opgedolven. Het heeft me vaak doen denken aan een weelderige, zuiderse wijngaard die zijn ranken langs de muren slingert, met bengelend er aan de zon-doorrijpte druiventrossen, die in triomfantelijk zonnelicht te zingen hangen als de klokken van een beiaard. Hier zingt Eugene Yoors, ook nú nog, in al die werken, veelvuldig en veelkleurig hangend als tekens aan de wanden, zijn levenszonnelied, het vreugdelied van de Franciscaanse Pelgrim-naar-het-Licht.

Een échte vriend, nog méér als het een groot kunstenaar is, benadert men, met alle hartelijke warmte van de vriendschap, toch met bewondering en schroom. Vooral als er achter de speelse gordijnen van eenvoud en schoonmenselijkheid stilaan een grootheid wordt ontdekt die steeds maar groeiend is. Zo ontdekt men, in stijgende geestdrift en ontroering, een passie van J.S. Bach naarmate men ze tientallen keren beluistert en herbeluistert, tot men er eindeloos stil bij wordt als bij de biddende schemering in een gotische katedraal ...

Ik ben zo dikwijls stil geworden bij die talloze ontmoetingen, en ook daarna in het beleven der herinneringen ! Vanuit die stilte kan men zo moeizaam spreken als men zou willen spreken over een kunstenaar die daarbij ook een vriend is ...

De mooiste gesprekken met Eugeen Yoors over zijn leven en zijn werk waren steeds die, wanneer hij, nog zo levenslustig op zijn hoge leeftijd, me meetrok naar zijn atelier op de hoogste verdieping van zijn huis. Hij sprak niet zoveel over zijn werk: hij liet zijn werk spreken. En alsof wij samen de rozenkrans baden, staarden wij met gevoelens van vreugde, van pijn en van geluk naar de blijde, droeve en glorieuze mysteries van ons geloof, zoals hij ze bezien, bedroomd en beleefd had ... Want dit waren geen ziellose contereitsels, maar levenwekkende getuigen van een doorleefde werkelijkheid. Hier was leven Kunst geworden; hier wekte Kunst tot leven !

God alleen peilt de diepten en de waarden van een mensenleven; maar door het werk van Eugeen Yoors laat God ons peilen naar zijn werk van liefde en genade in hart en geest van een begenadigd kunstenaar. Want hier is God nabij ...

De begenadiging van Yoors is dan ook vooral geweest dat hij als glazenier, geroepen in dienst van de menselijke en kristelijke gemeenschap, kerken en kapellen doet trillen van licht, dat niet alleen komt van de zon, maar van de Schepper van de zon. Dat hij de poorten van het Paradijs heeft opengestoten voor mensen op pelgrimstocht naar God zoals hij; dat hij met hen en vóór hen gegaan is langs paden van vreugde en van verdriet, van vernedering en verheerlijking, van erkenning en miskenning, van leven en van dood.

Dat hij, zélf licht geworden in zijn één-zijn met de Maker en de Brenger van hét Licht - «God uit God, Licht uit Licht» - gebeden en gewroet heeft met artiesten-hart en handen om op menselijke maat en in bloeiende en boeiende kleuren, dát Licht, zijn Licht, Gods Licht over te hevelen in het hart van hen, die eerlijk als hij, zoekende pelgrims zijn naar het eeuwige Licht !

Ik begrijp dat Eugeen Yoors, toen **Mgr. Daem**, bisschop van Antwerpen, hem een hoge kerkelijke onderscheiding overreikte, als bewondering en dank van de kerkgemeenschap voor de Gave van zijn werk, het uitzong met woorden die zo schenen te komen uit het hart van Sint Franciscus :

«Ik voel mij als een mus !».

In de hoofdkerk van **Duffel** gloeit sinds 1959 het glasraam «De droom van Sint-Martinus»; ik bedoelde het als een hulde aan Eugeen Yoors en als boodschap aan mijn parochiegemeenschap op-weg-naar-God. Het was en blijft voor mij de ontroerende herinnering aan de grote vriend en kunstenaar ...

Bij één van zijn vele ontwerpen voor kerstramen, schreef ik dit vers :

God ziet Zijn Zonlicht door het kerkraam
en zon wordt zang van zonnige kleuren.
God glimlacht bij dit wonderlijk gebeuren,
want God werd mens, en heilig is Zijn Naam.

Als 't openvloeien van een regenboog
vlammen Gods gaven in de warme kleuren;
nu komt Gods Licht de duisternis verscheuren
en trekt ons hart naar Hem toe, hemelhoog.

Reik mij uw hand, en laat ons samen ogen
met koningen en herders naar het Licht
Dat op dit Kerstfeest gloeit in Moeder en in Wicht,
en zingen : God zij glorie in den hoge !

Omdat Hij ons Eugene Yoors heeft geschonken : «God zij glorie in den hoge !».
Het is een blijvende opdracht voor ons dit Licht brandend te houden, het Licht van God
levend in het licht van Eugene Yoors, omdat ook wij moeten leven als kinderen van het
Licht»!

Duffel FRANS EYKANS, ere-deken

Lijst met afbeeldingen:

Figuur 1 - Glasramen van Yoors in de kapel van de Boodschap, H. Hartinstituut, Heverlee (1).	1
Figuur 2 - Glasramen van Yoors in de kapel van de Boodschap, H. Hartinstituut, Heverlee (2).....	1
Figuur 3 - «De pelgrim», schilderij.	2
Figuur 4 - Fragment van het glasraam «De Boodschap», in dezelfde kapel te Heverlee.	4
Figuur 5 - Eugene Yoors in zijn atelier. Foto Filip Tas.	4
Figuur 6 - «De aanbidding», glasraam in het klooster der zusters Annonciaden, te Heverlee.	7
Figuur 7 - «Sint Franciscus en de vogels», tekening.	8

PELGRIM NAAR HET LICHT

Nu bijna vier jaar geleden, op 1 april 1975, beëindigde de mooie mens en grote kunstenaar, Eugene Yoors, in zijn vijftienvijftigste levensjaar, zijn levenstocht hier op aarde, om met de pelgrimsstaf in de hand, de St.-Jakobsschelp der bedevaarders op het hart, en het vlammenende zonlicht in de weérziende ogen, te belanden in het beloofde land...

Hij had er heel zijn leven van gedroomd en er naar verlangd...

Hij had het in onsterfelijke vizioenen gezien en uitgebeeld in brandende kleuren.

Glasramen van Yoors in de kapel van de Boodschap, H. Hartinstituut, Heverlee.

458

De kleine sterfkamer werd de wijd-zonovergoten hemelse oaze van Assisi, en Sint Franciscus zong zijn zon-doorgloeiende Zonnelied:

Laudato si, Missignoro, cum tucte le tue creature,
Spetialmente messer le frate sol de te, Altissimo, porta significatione...
Laudato si, Missignoro, per sora nostra morte corporale,
da la quale nullo homo vivente po skappare...
Wees geprezen, o mijn Heer, met al uw creaturen,
biezonder met haar broeder Zon, van u, o Hoogste, is hij zinnetekent...
Wees geprezen, o mijn Heer, om onze zuster, de lichamelijke Dood, aan wie geen levend mens ontkomen kan...

«De pelgrim», schilderij.

Hij had er van gezongen in gedichten van licht.

Hij had er de paradijselijke vreugden van uitgedaald, en het pijnlijk heimwee ernaar gepenseeld in hunkerende mensengestalten, met handen die grijpen naar de gefolterde, maar heilbrengende gekruisigde Kristus.

Pas enkele uren na zijn afsterven stond ik biddend aan zijn sterfbed. Zijn mooi hoofd, doorzichtig als albast, lag rustig op het witte hoofdkussen, in een krans van zilverwitte haren.

De franciscaanse glimlach speelde zoals steeds op zijn diep-doorgroefd gelaat; en achter de gesloten ogen brandde nog stil het licht van een ondergaande zon. De bruinbestippelde handen lagen met languitgestrekte vingers, op het stilgevallen hart, als wilden zij de laatste trillingen ervan nog opvangen, om ze straks weer uit te penselen, lijk ze dat duizenden malen hadden mogen doen.

De Engel-van-de-Dood zong hier de klagelijke psalm «uit diepten, Heer, heb ik tot U geroepen», die deze mens zo vaak in wenend purper en vertrouwend groen had uitgezongen als de kreet van nood-aan-God, die leeft in 't hart van ieder mens.

Toen hief hij op naar God dit ontzielde lichaam als een feestelijke Paaskaars, die wel was opgebrand, maar niet was uitgebrand.

Want zij verspreidde Licht in de duisternis van de dood: het Paaslicht is een Licht dat ook in mensenharten niet kan sterven. Ik dacht aan verzen uit het «Ego flos»-gedicht van Guido Gezelle:

Ik ben een blomme,
en bloeie voor uw ogen
geweldig zonnelicht...
Laat morgen, avond, al
dat heenmoet henentreden,
laat uw oneindig Licht
mij zien in 't vaderland
zo Gij mij, schepselken,
in 't leven wilt gedogen,
zo in uw eeuwig Licht
me Gij laat binnengaan...

Hier lag een mens, een kunstenaar, die wel gestorven was, maar leefde! Eugene Yoors kon, naar Franciscus' woord, aan zuster Dood niet ontkomen; maar hij kon toch niet doodgaan, mocht niet doodgaan, gelijk de zon die ondergaat telkens weer herrijst in veelkleurig licht. Wij mochten Yoors niet zo maar begraven, hoe triomfantelijk ook! Wij moesten hem laten leven, telkens weer doen herleven, niet het minst door het benaderen en bewonderen van zijn werken. Vlaanderen mocht zijn scheppende genie, de visionaire kracht van zijn geest, de adellijke warmte van zijn hart niet begraven samen met zijn dode lichaam. Het moest de gedachtenis aan zijn leven en zijn werk als een fakkel hoog brandend houden; want een volk dat zijn groten eert, is een groot volk. Tussen de Vlaamse kunstenaars is Eugene Yoors een van de groten... Daarom verdient de voorzitter van de V.T.B., die reeds voor zoveel Vlaamse kunstenaars de vlag ontplooidde, de hulde onzer dankbaarheid, omdat hij het graf van Eugene Yoors wou sieren met een memoriaal deze kunstenaar waardig. Het mag echter geen afsluitsteen worden, die begraaft in het verleden, maar een hoeksteen, die de stoere toren van Vlaanderens grootheid helpt te dragen; een magneet, die telkens weer aantrekt en boeit; een bron, die altijd weer opwelt bij 't vloeien van eeuwige wateren...

Fragment van het glasraam «De Boodschap», in dezelfde kapel te Heverlee.

Eugeen Yoors in zijn atelier.
Foto Filip Tas.

Ik voel mij niet bekwaam en nog minder bevoegd om verantwoord-kritische beschouwingen te maken rond het werk van Eugene Yoors. Dat hebben anderen, met kennis van zaken, gedaan tijdens zijn leven en ook na zijn dood (1). En hopelijk zal in de toekomst over hem het laatste woord nog niet geschreven zijn.

Ik wou alleen maar even rustig terugdenken aan de edele mens en eminente kunstenaar, die mij zo vaak en zo sterk door zijn werk heeft aangesproken, ontroerd en verrijkt; en die mij de onschatbare weelde gunde, tijdens de laatste 25 jaren van zijn leven zijn vriend te zijn. Het is een van Gods grote genaden in mijn leven.

(1) o.m. in de V.T.B.-brochure nr. 176.

Mijn eerste ontdekking van Eugene Yoors en zijn werk dateert van uit mijn studententijd. Het onvolprezen studentenweekblad «Lenteweelde», dat op eerder droeve wijze werd weggeveegd, spijs de rulme en waardevolle inbreng voor de vorming der Vlaamse studenten in die periode, publiceerde in het jaar 1931 — dus enkele jaren na de beruchte tentoonstelling in Antwerpen — twee Pelgrimnummers, gewijd aan leven en werk van de Pelgrimkunstenaars.

Dat was toen een dynamische groep van Vlaamse, en later ook buitenlandse kunstenaars, die in alle uitingen van de kunst hun kristelijke levensvisie aan de gemeenschap wilden openbaren en meedelen. Tussen de namen van de stichters stonden die van Felix Timmermans, Ernest van der Hallen, Anton van de Velde, Flor van Reeth, Renaat Veremans, Eugene Yoors. Over deze laatste schreef Jos Philippen in «Lenteweelde»: «De meest beroemde

figuur uit de Pelgrim-beweging is misschien wel Eugene Yoors. Hij is een stoer artiest, die ongenadig alle overtuigingen weg-snoeit en de gloed der bezieling en der emotie als een heilige toorts door zijn kleu-ren zwaait... Een glasraam moet het licht uit de hemel koninklijk laten binnenstromen, het moet dat licht doen leven en juichen en jubelen uit liefde tot het onstoffelijke, mensgeworden Licht: Jezus Kristus. Dát heeft Yoors weten te bereiken, en daarom staat zijn kunst zo hoog».

In een artikel over Eugene Yoors in het-zelfde Pelgrimnummer citeert Pater L. Rey-pens Felix Timmermans: «De composi-ties zijn sterk en vast; ze staan er als gebei-teld in zijn personagiën, hoekig en kloek en bewust. En de kleuren staan en ver-zamelen zich edelsteen-rijk en bloemtuil-harmonisch bijeen, juist gelijk het de ouden konden. Weg alle plooiën en verwarrende ketskoordekens. Eén plooi! Eén vlak, ste-vig met loodcontour afgetekend, wat de kleuren verdiept, inniger en fonkelender maakt. De gebaren zijn sober en ernstig, maar direct en juist, en bijzonder door-voeld en beleefd. Er zit ascetiek in de hou-ding, in heel de eenvoud; een Franciscaan-se vreugde in het geheel... Elk raam is een stuk gotiek geloof, dat bloedig brandt ter ere Gods».

Het artikel van Pater Reypens — die er iets kon van weten! — heeft na 50 jaren nog niets verloren van zijn waarde. Het verwijst o.a. naar de Pelgrimtentoonstel-ling te Antwerpen in 1927, en de auteur besluit zijn loflied op het daar ontdekte werk van Eugene Yoors aldus: «Nergens heb ik, in kunstschepping vertolkt, het katholieke dogma zo breed, zo diep en zo vurig bezongen gevonden als in het licht-poëm van deze glasraamschetsen. Yoors heeft mij de heerlijkheid van het katholiek mysterie in schoonheid doen beleven.»

Kenschetsend is de beschouwing die Eu-geen Yoors zelf op het stuk van moderne, kristelijke kunst neerschreef: «Door mo-derne kunst versta ik kunst in de geest van onze tijd. Onze tijd is aan een kant chaotisch, anarchistisch, moreel erg ziek en half of totaal krankzinnig; maar aan de andere kant is hij gezond, diep ernstig en mystiek. Die laatste eigenschappen moet de moderne godsdienstige kunst nu ook vertonen. Om die uit te kunnen werken moeten wij vooreerst over een machtige techniek beschikken. Vast moet de tekening staan, zij moet vol gevoel en karakter zijn. Als wij glasramen maken, moeten onze lijnen altijd zoveel mogelijk constructief zijn, en wij zullen die dan ook zoveel mogelijk tot eenvoudige, schema-tische, syntetische lijnen herleiden. Wij zullen de kleuren al hun intensiteit, hun zuiverheid, hun gloed laten».

Pas enkele jaren later ontdekte ik een «Yoorsraam» in de nieuwe parochiekerk van St. Gummarus te Mechelen. Van uit drie eerder kleine vensters in de doopka-pel kwam een gloed van veelvuldig licht mij toegestroomd bij het binnentreden van het kerkgebouw. Het had mij zó te pakken... Zó grijpt Gods genade de mens bij zijn intrede in het leven, en herschept in het H. Doopsel de broze menselijke materie tot een kunstwerk van Gods Liefde in de verheffing tot het Kindschap Gods.

En ik ervaarde scherp hoe God de veel-

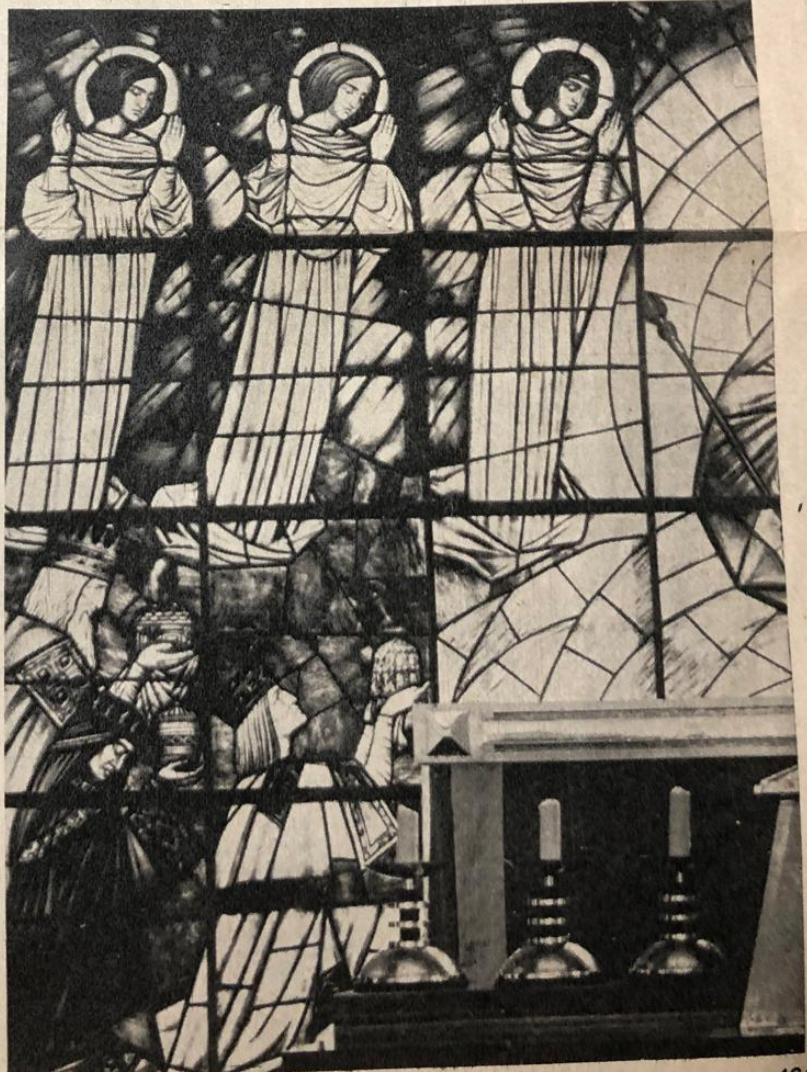
kleurige scherven van ons versnipperd menselijk bestaan, en het logge lood van onze menselijke zwakheid kon maken tot een levensglasraam, dat in de gloed van Zijn Liefdezon openbaring wordt van Gods eigen Schoonheid in de mens «gemaakt naar Zijn Beeld en Gelijkenis».

De revelatie van Yoors' kunstenaarschap kwam echter voor mij in 1945, toen ik godsdienstleraar werd in het H. Hartinstituut der zusters Annonciaten te Heverlee. Met-een gingen voor mij de poorten open van een onvoorstelbaar paradijs, de «kapel van Heverlee». Felix Timmermans had reeds uitgeroepen toen hij ze voor het eerst betrad: «Maar dit is de hemel!».

Wie ooit de kapel van Heverlee binnen-trad, kan dat in zijn hele leven niet verge-ten. Ik zou, bij Gods genade, gedurende elf jaren elke dag, meer dan eens, dit Ta-bernakel van Gods Aanwezigheid en van Gods Schoonheid mogen betreden! Ik zou worden opgenomen in de rij van en-gelen en heiligen, die als begenadigden de menselijke gemeenschap begeleiden naar het altaar toe bij de viering van het «Mysterie van het Geloof».

In een weelde van kleuren wordt daar een nooit-ophoudend Te Deum gezongen, een brandend Adore Te. Hier legde Eugene Yoors bladzijden na bladzijden open van het heilige Bijbelboek en schiep er beelden bij die vlammen in alle zonnekleuren. Hier waait de Geest van God op de stralen van het zonnelicht door de indrukwekkende ruimten, en wordt uit Pinkstervuur het volk van God steeds weer in Gods genade her-boren. Als de kapel gonst van de vertrou-wende gebeden of juicht met de godsdien-stige gezangen, of als zij rust lijk een rim-pelloze vijver na de liturgische vieringen, altijd is zij het hemelse Jerusalem waarheen de mensheid op pelgrimstocht gaat; vanaf het zondige eerste mensenpaar, met aarts-vaders en profeten, met herders en konin-gen, maar vooral met de Moedermaagd, die in het glorieuze Boederschapraam zweeft als een kolom van licht in de woestijn; de Begenadigde met handen nodend gekeerd

«De aanbidding», glasraam in het klooster der zusters Annonciaten, te Heverlee.

naar mensen-in-nood, en ogen onuitsprekelijk warm badend in de warmte van Gods Liefdegeest. Zij is het door de Aartsengel onfeilbaar aangewezen Teken dat God Emmanuel is, God-met-ons, in de Eucharistie, in de Verlossing, in leven en in sterven. Wie de glasramen van Eugene Yoors niet heeft gezien en beleefd, mist enkele kostbare stenen uit het mozaïek van Vlaandens religieus kunstpatrimonium!

Uit een eerste persoonlijke ontmoeting met hem in Heverlee, ten jare 1948, groeiden al die andere ontmoetingen «ten huize van... Eugene Yoors» 1948. Dat huis, dat mede door de hartelijke gastvrijheid der lieve mevrouw Magda Yoors-Peeters, voor mij aldra een thuis werd, bergt als een schrijn de kostbare juwelen die Eugene Yoors, een na een, jaar na jaar, uit zijn hart als schatten van schoonheid heeft opgedolven. Het heeft me vaak doen denken aan een weelderige, zuiderse wijngaard, die zijn ranken langs de muren slingert, met bengelend er aan de zon-doorrijpte truiventrossen, die in triomfantelijk zonlicht te zingen hangen als de klokken van een beiaard. Hier zingt Eugene Yoors, ook nu nog, in al die werken, veelvuldig en verkleurig hangend als tekens aan de wanden, zijn levenszonnelied, het vreugdelied van de Franciscaanse Pelgrim-naar-het-Licht.

Een echte vriend, nog méér als het een groot kunstenaar is, benadert men, met alle hartelijke warmte van de vriendschap, toch met bewondering en schroom. Vooral als er achter de speelse gordijnen van eenvoud en schoonmenselijkheid stilaan een grootheid wordt ontdekt die steeds maar groeiend is. Zo ontdekt men, in stijgende geestdrift en ontroering, een passie van J.S. Bach naarmate men ze tientallen keren beluistert en herbeluistert, tot men er eindeloos stil bij wordt als bij de biddende schemering in een gotische katedraal... Ik ben zo dikwijls stil geworden bij die talloze ontmoetingen, en ook daarna in het beleven der herinneringen! Vanuit die stilte kan men zo moeizaam spreken als men zou willen spreken over een kunstenaar die daarbij ook een vriend is...

De mooiste gesprekken met Eugene Yoors over zijn leven en zijn werk waren steeds die, wanneer hij, nog zo levenslustig op zijn hoge leeftijd, me meetrok naar zijn atelier op de hoogste verdieping van zijn huis. Hij sprak niet zoveel over zijn werk: hij liet zijn werk spreken. En alsof wij samen de rozenkrans baden, staarden wij met gevoelens van vreugde, van pijn en van geluk naar de blijde, droeve en glorieuze mysteries van ons geloof, zoals hij ze bezien, bedroomd en beleefd had... Want dit waren geen ziellose contereitsels, maar levenwekkende getuigen van een doorleefde werkelijkheid. Hier was leven Kunst geworden; hier wakte Kunst tot leven! God alleen peilt de diepten en de waarden van een mensenleven; maar door het werk van Eugene Yoors laat God ons peilen naar zijn werk van liefde en genade in hart en geest van een begenadigd kunstenaar. Want hier is God nabij...

De begenadiging van Yoors is dan ook vooral geweest dat hij als glazenier, geroepen in dienst van de menselijke en kriste-

«Sint Franciscus en de vogels», tekening.

lijke gemeenschap, kerken en kapellen doet trillen van licht, dat niet alleen komt van de zon, maar van de Schepper van de zon. Dat hij de poorten van het Paradijs heeft opengestoten voor mensen op pelgrimstocht naar God zoals hij; dat hij met hen en vóór hen gegaan is langs paden van vreugde en van verdriet, van verneuring en verheerlijking, van erkenning en miskenning, van leven en van dood. Dat hij, zélf licht geworden in zijn één-zijn met de Maker en de Brenger van hét Licht — «God uit God, Licht uit Licht» — gebeden en gewroet heeft met artiesten-hart en handen om op menselijke maat en in bloeiende en boeiende kleuren, dát Licht, zijn Licht, Gods Licht over te hevelen in het hart van hen, die eerlijk als hij, zoekende pelgrims zijn naar het eeuwige Licht! Ik begrijp dat Eugene Yoors, toen Mgr. Daem, bisschop van Antwerpen, hem een hoge kerkelijke onderscheiding overreikte, als bewondering en dank van de kerkgemeenschap voor de Gave van zijn werk, het uitzong met woorden die zo schenen te komen uit het hart van Sint Franciscus: «Ik voel mij als een mus!».

In de hoofdkerk van Duffel gloeit sinds 1959 het glasraam «De droom van Sint Martinus»; ik bedoelde het als een hulde aan Eugene Yoors en als boodschap aan mijn parochiegemeenschap op-weg-naar-

God. Het was en blijft voor mij de ontroerende herinnering aan de grote vriend en kunstenaar...

Bij een van zijn vele ontwerpen voor kerst-ramen, schreef ik dit vers:

God ziet Zijn Zonlicht door het kerkraam
en zon wordt zang van zonnige kleuren.
God glimlacht bij dit wonderlijk gebeuren,
want God werd mens, en heilig is Zijn

Naam.

Als 't openvloeien van een regenboog
vlammen Gods gaven in de warme kleuren;
nu komt Gods Licht de duisternis
verscheuren
en trekt ons hart naar Hem toe, hemelhoog.

Reik mij uw hand, en laat ons samen ogen
met koningen en herders naar het Licht
Dat op dit Kerstfeest gloeit in Moeder en
in Wicht,
en zingen: God zij glorie in den hoge!

Omdat Hij ons Eugene Yoors heeft geschonken: «God zij glorie in den hoge!».
Het is een blijvende opdracht voor ons
dit Licht brandend te houden, het Licht
van God levend in het licht van Eugene
Yoors, omdat ook wij moeten leven «als
kinderen van het Licht»!

Duffel

FRANS EYKANS
ere-deken